

СТАНОВИЩЕ

от

доц. д-р Марияна Пискова, преподавателка по Архивистика в катедра История на Югозападния университет „Неофит Рилски“ Благоевград

Относно: публичната защита на дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ на тема: „Ролята на личните архивни фондове за конструирането на историческото арт познание (Върху материали от архивите на Любомир Тенев и Александър Александров)“ в направление 8.1. Теория на изкуствата с автор Ани Владимирова Янева

Данни за кандидата

Ани Янева е завършила бакалавърска и магистърска програма по Културология в Софийски университет „Св. Климент Охридски“, а от 2017 г. е докторантка по Теория на изкуствата (Теория и история на културата) в Института за изследване на изкуствата към БАН.

Описание на научните трудове на кандидата

За целите на настоящия конкурс Ани Янева е обявила 4 публикации по темата на дисертацията, едната от които е под печат.

Оценка на научните резултати и приноси на кандидата

Дисертационният труд е структуриран в увод, три глави, разположени върху 164 страници. Допълнително съдържа библиография с 241 заглавия. Към дисертацията са приложени също така архивни документи и интервюта, проведени от авторката.

Във фокуса на дисертационния труд е архивното наследство на двама професори: на театралния критик Любомир Тенев и историка на киното Александър Александров, което се съхранява в Института за изследване на изкуствата в БАН. Заглавието на дисертацията предопределя основния акцент върху ролята на двата лични фонда за конструирането на историческото арт познание. Като изследователска теза е формулирано проследяването на постмодерната тенденция за възприемане на архивиста като ключов медиатор и конструктор на знанието, съдържащо се в архива. А като основна цел е заявено определяне на мястото на архивите като знание и култура за

обществото и дори ревизиране (преобръщане) на конвенционалната идея, че архивистите събират огромно количество информация. Според авторката архивистите вече пресъздават и оформят ново знание, което съхранява колективната памет.

Ани Янева определя труда си като първо систематично изследване за ролята на архивните фондове за съвременното преосмисляне на историята на изкуствата в България през втората половина на 20 век. Две са основните хипотези, които тя предполага. Първата е, че в разглежданите от нея два архивни фонда се съдържа ценна и неизвестна информация за развитието на различните изкуства в България през 20 век. Втората основна хипотеза според авторката е, че чрез различните перспективи на изследване на личните фондообразуватели, биха могли да се открият някои от механизмите за конструиране на историческото арт познание от втората половина на 20 век.

Затова не е случайно, че сравнително голяма тежест в интердисциплинарната по същество дисертация имат науката за архивите, самите архиви като институции, техните функции и разбира се основните архивни процеси, в резултат на които документите се съхраняват и предоставят за използване в тях. Оттук е и първата ми бележка, която е свързана с необходимостта от прецизиране на архивната терминология. Ще оставя без коментар, че при определянето на основополагащия термин „архив“ има позоваване на Уикипедия (стр.11). Но, доколкото цялата първа глава „Същност и функции на архивите“ е посветена на архивните институции, според мен би следвало в нея да са отразени и немалкото вече публикувани изследвания за историята на българските архиви, вкл. и документални сборници, представящи в развитие българските архиви. Вместо това на стр. 16 авторката отбелязва, че „в България има малко изследвания по въпроса за появата на архивите“. Без дори да са маркирани централните архиви и държавните архиви по места в България след създаването им през 50-те до края на 80-те години, се отбелязват само промените от 90-те години в мрежата на държавните архиви. Същевременно се прави извод, че „развитието на архивното дело в България е в застои, който не позволява осъвременяване на начините за работа с архивни материали“ (с.18-19).

Като достойнство в работата следва да се определи привеждането на текстове от трудовете на микроисторици, философи, (Ж. Дамянова, К. Гинзбург, П. Рикъор, М. Блок, П. Нора...) при търсенето на отговори за същността и съдържанието на архивите. Но основното позоваване на труд от областта на Архивистиката е на ранното издание на учебника „Увод в архивознанието“ на Ст. Петкова (2011 г.). И ако при определяне

професията на архивистите е отчетена гледната точка на Ив. Дуйчев в „Лекциите по архивистика“ от 1949 г., то осезаема е липсата на позоваване на специализираната литература при определяне същността на фондообразователите и на личните фондове – основополагащи не само за Архивистиката, но и за обекта на дисертацията. Може би поради това в дисертацията се допуска смесване на разбирането за архив и архивен фонд; както и за личен архив и личен фонд; за лични документи и документи от личен произход и др. Но като съществен пропуск в дисертацията бих подчертала липсата на текст за основополагащата теория за архивния фонд, за основните принципи в организирането на архивните документи.

Втората глава е кратка, малко повече от 10 страници и свързва архивите с арт познанието. Чрез нея се цели да определи ролята на архивите за арт познанието като се акцентира върху архивите на изпълнителските изкуства. Назовава се методът интервю и устната история. Изброени са личните фондове, които се съхраняват в Института за изследване на изкуствата. Може би било добре да се отдели повече място и на определянето на същността на арт познанието.

Третата глава представя двата лични фонда, приети за съхранение в Института за изследване на изкуствата. (с.68-159) По същество в тази глава е направен преглед на документите, които съставляват конкретните два лични фонда.

Архивният фонд на проф. Любомир Тенев е обработен, като от документите са обособени 608 архивни единици, систематизирани в инвентарния опис в съответствие с общоприетата в методиката за лични фондове класификационна схема. Ани Янева представя сравнително подробна биографична справка за проф. Тенев. Следва разказ, който е основан на архивните документи и публикувани текстове, които са съставна част от фонда. Акцент е поставен върху професионалната дейност на проф. Любомир Тенев като театрален критик и като педагог. В заключение се подчертава ролята на проф. Тенев за арт познанието.

Втората част на главата е посветена на архивния фонд на проф. Александър Александров. В началото ѝ е отделено не малко място и на определянето в сравнителен план на театралната и на кинокритиката. В прегледа на личния фонд е представена биографична справка за Александър Александров. Следва разказ за документите, съставляващи постъплението в Института за изследване на изкуствата. Не е ясно дали е завършена обработката на този личен фонд. Допуснати са обаче неточности при

разглеждането на двата описи, и на разделите на класификационната схема (определени също като инвентарни описи), както и самата същност на описи. Завършвайки с приносите на архива на проф. Ал. Александров за арт познанието авторката е направила сравнителен анализ и съпоставка с личния фонд на проф. Любомир Тенев.

В заключението си Ани Янева подчертава значимостта на архивните извори и затова логично оценява необходимостта от тяхното съхранение, обработка и дигитализиране. В случая има предвид архивните документи, съхранявани в Архива на Института за изследване на изкуствата, особено във връзка с препоръките за тяхното систематизиране и прилагане на стандарти за дигитализация (какви то има вече утвърдени и се прилагат в системата на държавните архиви).

Като принос на дисертацията е определено значението на изследването за по-нататъшно задълбочено проучване и съхранение на архивите, за оценяването им като източник на информация от миналото с цел възстановяването и пренасянето на това минало към бъдещите поколения под формата на аналитични текстове.

В заключение

В дисертационния труд са постигнати определени изследователски резултати. Проучени са двата лични фонда, приети в Института за изследване на изкуствата, посочени са актуални въпроси, които възникват при съхранението на архивни документи извън системата на държавните архиви. Представени са различни от архивистките изследвания върху мястото и ролята на архивните документи. Всичко това ми дава основание да изразя положително становище за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ на Ани Владимирова Янева.

20 август 2023 г.

доц.д-р Марияна Пискова